

WODZISŁAWSKI PIENIĄDZ ZASTĘPCZY

Do problematycznych zagadnień związanych z historią Wodzisławian należy emisja pieniądza zastępczego, wydawanego w mieście w ostatnim roku trwania I wojny światowej i okresie przełomu jakim było III powstanie śląskie, po którym nastąpiły oczekiwane rozstrzygnięcia dla naszego regionu.

Tematyka miejskiego pieniądza zastępczego znana jest obecnie wąskiemu gronu specjalistów i kolekcjonerów dzięki badaniom Andrzeja Musiała i Zdzisława Zychowicza, którzy prowadzili intensywne poszukiwania oryginalnych banknotów wodzisławskich, będących na rynku numizmatycznym prawdziwymi rarytasami. Ich dokonania uwieńczone zostały sukcesem i opublikowane na łamach kwartalnika „Grosz”, wydawanego przez oddział jastrzębski Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego. Niemniej dla większości mieszkańców miasta temat ten stanowi nadal pewne tabu i dlatego za słuszne uznałem podsumowanie tychże dokonań i ich pełną weryfikację, pogłębioną o własne badania. Prace poszukiwawcze prowadzone były w różnych archiwach śląskich i wśród kolekcjonerów, którzy udostępni mi swoje zbiory, co przyniosło nowe, nieznane dotąd szczegóły umożliwiające zgłębienie tej tematyki.

Geneza pieniądza zastępczego (1914-1924)

Początki pieniądza zastępczego na Śląsku i jego pierwszych edycji XX w. wiążą się nierozdzielnie z dziejami politycznymi jakie przyniósł rok 1914. Większość ludności zdała sobie wówczas sprawę, że morderstwo arcyksięcia Ferdynanda Habsburga w Sarajewie w dniu 28 czerwca i idący za tym otwarty konflikt pomiędzy Serbią a Austro-Węgrami nie był już tylko lokalnym ogniskiem zapalnym, a preludium do rozstrzygnięć mogących objąć świat. Włączenie się Niemiec do konfliktu 1 sierpnia sprawiło, że ludność bardzo szybko podjęła środki zabezpieczające własne interesy, gromadząc wszelkiego rodzaju oszczędności.

Jako pierwsza skutki przygotowań do wojny odnotowała giełda berlińska z której akcjonariusze zaczęli gwałtownie się wycofywać. Doprowadziło to błyskawicznie do jej krachu, po czym ją zamknięto w dniu 29 lipca 1914 r. Jednocześnie ludność przepuściła „szturm” na banki z których zaczęto wypłacać oszczędności. Pod koniec lipca panika przybrała rozmia-

ry kolosalne, czego dobitnym przykładem niech będzie ostatni tydzień tego miesiąca, gdy zapasy złota w skarbcu Rzeszy zmniejszyły się o ponad 103,7 mln mk w złocie, co wynosiło niemal 13% zapasów. Gwałtowna pogoń za gotówką sprawiła, że bank II Rzeszy tego nie wytrzymał, ograniczając wysokość wypłacanych sum, aż w końcu z dniem 1 sierpnia zawieszono całkowicie wymienialność banknotów na złoto. Uruchomienie mechanizmów obronnych przez bank centralny, pogłębiło jeszcze kryzys na rynku walutowym i sprawiło, że ludność zaczęła gromadzić nawet drobny pieniądź zdawkowy bity z nieszlachetnych kruszców.

Nagły ubytek, a wręcz zanik drobnych monet obiegowych na rynku spowodował całkowity paraliż w systemie monetarnym państwa. Stezauryzowanie pieniądza przez społeczeństwo najbardziej czytelne było w pogranicznych prowincjach pruskich, a zwłaszcza w rejencji opolskiej, wywołując panikę wśród miejscowej ludności. Brak drobnego pieniądza był szczególnie dokuczliwy w życiu codziennym, prowadząc często do utrudnień w handlu detalicznym i drobnych transakcjach gotówkowych. W całej tej paradoksalnej sytuacji wiele magistratów i zarządów gmin wiejskich, a także przedsiębiorców prywatnych zdecydowało się już w początkach sierpnia 1914 r. na wydanie papierowych bonów o średnich i niskich nominałach (od 50 fenigów do 10 marek). Były one odpowiednikami oficjalnych środków płatniczych, które zniknęły z obiegu. Również w dawnym powiecie rybnickim w którym znajdował się Wodzisław, pieniądź ten stanowił zastępczy środek płatniczy już w sierpniu 1914 r. Brak przygotowania w tym zakresie przez władze lokalne i nagła potrzeba sprawiły, że pierwszy pieniądź zastępczy na Śląsku wydawany był często odręcznie na zwykłym papierze lub tekturze. Z czasem pojawiły się bony sporządzone na maszynie do pisania, powielaczu, a następnie druk wykonywano techniką typograficzną. Dla ich uwierzytelnienia podpisywał je jeden lub kilku urzędników i często na nich przystawiano pieczęć magistratu lub gminy. Cały proceder związany z emisją pieniądza trwał aż 10 lat, a rok 1924 przyjmuje się ogólnie za jego zakończenie.

Pieniądź zastępczy a prawo

Bardzo ciekawa sytuacja jaka wytworzyła się po wypuszczeniu pierwszego pie-

niądza zastępczego na rynkach lokalnych, nie szła w parze z prawem. Brak zdecydowanej reakcji państwa można tłumaczyć jedynie zaangażowaniem w przygotowania wojenne, a później w jej przebieg. Pilna potrzeba likwidacji niedoboru bilonu w lipcu i sierpniu 1914 r. wymusiła na stanowisku Rzeszy i Prus milczącą zgodę na tolerowanie tego procederu. Nadmienić warto, że wypuszczenie środków płatniczych stawało ich emitentów w kolizji z prawem o którym wyraźnie mówił np. § 55 pruskiego prawa bankowego z 14. III. 1875 r. i § 795 prawa mennicznego Rzeszy z 1. VI. 1909 r.

Skala tego zjawiska wymusiła jednak na władzach Prus i całej Rzeszy zajęcie odpowiedniego stanowiska. Jednak pierwsze odpowiedzi pruskich ministrów pojawiły się w okólnikach dopiero pod koniec 1916 r., a później w 1917, 1919, 1920 i 1921 r., w których najogólniej wyraża się stanowisko milczącej tolerancji, aż do usunięcia niedoboru drobnego bilonu. By nie być w kolizji z prawem bankowym, ministerstwo praktycznie nie dopuszczało wydawania żadnych koncesji na emisję „zastępczych znaków wartościowych”, aby nie robić precedensu na przyszłość dla ubiegających się emitentów.

Moneta wodzisławska

Pierwsza wodzisławska moneta zastępcza wyemitowana została na zlecenie ówczesnych władz miasta (Stadt Loslau) w 1918 r., na czele których od 1913r. stał dr Josef Schneider¹. Pojawienie się tego pieniądza wiązać należy z faktem braku monet zdawkowych w mieście, o czym świadczą przykłady emisji zastosowane w innych sąsiednich miejscowościach. Całe przedsięwzięcie związane z ich biciem powierzono wówczas znanej firmie L. Christiana Lauera w Norymberdze powszechnie wykonującej tego typu usługi dla wystawców śląskich. Wszystkie wodzisławskie monety sporządzone zostały z żelaza, które pokryto specjalną powłoką antykorozyjną. Miały one nominały 5, 10 i 50 fenigów. Wykonano je w identycznej tonacji artystycznej. Awers monet przedstawia centralnie umieszczoną cyfrę z określonym nominałem, a w otoku napis emitenta Stadt Loslau (miasto Wodzisław), pod cyfrą - Pfennig, po bokach dwie sześcioramienne gwiazdki. Rewers posiadają również centralnie umieszczoną cyfrę nominału, a w otoku napis Kriegsgeld (pieniądz wojenny) - 1918, u dołu

Ciąg dalszy na str. 34



Mapa dawnego powiatu rybnickiego z lat 1921/22 z zaznaczeniem miejscowości, które emitowały pieniądze urzędowy i prywatny :

Chwallowit - Chwałowice
 Czernica- Czernica
 Czerwionka - Czerwionka
 Knurów - Knurów
 Jankowitz - Jankowice
 Niedobschutz- Niedobczyce

Paruschowitz - Paruszowice
 Radlin - Radlin
 Rybnik - Rybnik
 Rydułtau - Rydułtowy
 Loslau - Wodzisław
 Żory - Schorau

Ciąg dalszy ze str. 32

Pfennig, po bokach dwie sześcioramienne gwiazdki. Można tylko domniemywać, że powtórzenie nominału na rewersie było zapewne koniecznością, gdyż w większości monet znanych z innych miast figurował herb miasta, czego dowodem są monety Raciborza, Głubczyc, Bystrzycy Kłodzkiej, Otmuchowa i szeregu innych miejscowości. Prawdopodobnie brak typowej wizytówki miasta, jaką był herb, można tłumaczyć niedostarczeniem go w odpowiednim terminie do firmy Lauera lub brakiem zainteresowania ze strony władz w estetyczny ich wygląd.

Nakłady wskazują, że najwięcej wydano 50 fenigówek bo aż 50 000 sztuk, później 10 fenigówek – 22 000 sztuk, a najmniej 5 fenigówek – 14 000 sztuk. Proporcje w wybiciu nominałów, użyty materiał dowodzą, że władze miasta zastosowały tu typowy mechanizm oszczędnościowy, mający zapobiec ewentualnemu "zniknięciu" monet z obiegu. Jak dotychczas analiza wskazuje, że 5 fenigówka miała jeden stempel menniczny. Natomiast 10 i 50 fenigów przynajmniej po dwa, co było związane z ilością nakładu i ewentualnym zużyciem stempla przy ich produkcji (?). Dlatego dziś każda z nich znana jest z przynajmniej z dwóch odmian: 10 - fenigów - bez noska jedyńki, szerokości - 7,5 mm i 10 fenigów - również bez noska jedyńki o szerokości 8 mm. Nominał 50 fenigów wykazuje różnice rewersu w literze G, na której raz występuje kanciasto na innej litera G jest zaokrąglona.

Parametry monet przedstawiają się następująco : 5 - fenigówka, średnica 18,7 mm, waga 2,490 g, 10 fenigówka średnica od 20,1-20,3 mm, waga 3g 50 - fenigówka - średnica 23,9-24,0 mm, waga 5,1g. Różnice wielkościowe dwóch ostatnich nominałów, 10 i 50 fenigówki dodatkowo mogą potwierdzić fakt istnienia przynajmniej dwóch stempli mennicznych. Ze zestawienie powyższych danych pozwala wnioskować, że monet tych wybito 86 000 sztuk na łączną sumę 28 600 mk.

Geneza wodzisławskiego pieniądza papierowego

Analizując genezę wodzisławskiego pieniądza papierowego, koniecznym wydaje się poznanie historycznego tła związanego z jego emisją. Najistotniejszym pomocnym szczegółem w rozwiązaniu tych zagadnień jest data ich emisji przypadająca na 9 czerwca 1921 r., wskazująca bezspornie, że zostały wykonane po wybuchu III powstania śląskiego, które jak wiemy rozpoczęło się w nocy z 2 na 3 maja.

Wodzisław, jak wiadomo został opatrzony tego samego dnia przez powstańców i z racji swojej pozycji strategicznej znalazł się w przyfrontowym pasie działań operacyjnych, będąc ważnym ośrodkiem zaplecza gospodarczego, gdyż tutaj znajdował się szpital, poczta, sąd oraz większe zabudowania, mogące być w razie potrzeby wykorzystane na koszary. Zaraz po wyzwoleniu miasta w dniu 3 maja utworzono Komendę Placu będącą hierarchicznie podległą Komendzie Powiatu w Rybniku, na czele której stanął Wacław Paczkowski, a od 14 czerwca - ppor. Stępniewicz. Struktura ta o charakterze wojskowym powołana była w celu utrzymania porządku w mieście i miała do swojej dyspozycji oddział wojskowy 4 kompanii wartowniczej w liczbie 44 ludzi. Wiadomo, że przez pewien czas Wodzisław stanowił także siedzibę Dowództwa Grupy "Południe". Komenda Placu de facto przejęła kontrolę nad miastem, a władze magistrackie, na czele których stał wówczas Jerzy Klockiewicz, musiały z nią współpracować na różnych szczeblach.

Wydaje się że jedną z tych form współdziałania dla dobra ogółu i zachowania spokoju w mieście była emisja pieniądza zastępczego zrealizowana w dniu 9 czerwca. Był on potrzebny szczególnie wojskom powstańczym, z których wielu nie otrzymywało żołdu. Pieniądz ten mógł nie tylko być przeznaczony na ewentualne wypłaty lub zapomogi dla żołnierzy. Nasz region nie był wyjątkowy w tym czasie, a sytuacja ekonomiczna miała powszechne odzwierciedlenie na terenie Śląska objętego powstaniem. Wymownym tego dowodem jest oficjalne poruszenie kwestii wypłat i zapomóg dla rodzin powstańców przez Wojciech Korfatego w rozmowie z ówczesnym premierem Wincentym Witosem.

Decydującą przyczynę która mogła bezpośrednio zaważyć na czerwcowej emisji pieniądza zastępczego przez władze miasta spowodował rząd Niemiec, który 15 maja wstrzymał ponad 500 mln mk przeznaczonych na wypłaty dla górnośląskich kopalń, co wywołało lokalny paraliż ekonomiczny. Wówczas wiele pobliskich miast, gmin i kopalń wydało swój pieniądz zastępczy.

*

Wodzisławski papierowy pieniądz zastępczy pojawił się późno w stosunku do jego emisji innych miastach i miejscowościach w naszym regionie. Miał on tylko jedną emisję, która przypadła jak wspomniałem 9 czerwca 1921 r. Data ważno-

ści tych środków płatniczych upływała po 113 dniach i kończyła się w 1 października. Były to banknoty drukowane jednostronnie i zostały wydane na białym zwykłym papierze bez żadnych zabezpieczeń w postaci np. znaku wodnego. Sporządzono je typową jak na owe czasy techniką typograficzną a do ich druku użyto czarnej farby.

Jak do tej pory badania bezspornie wykazały, że w obieg wypuszczono cztery nominały: 1,2,5 i 10 mk. Każdy z nich miał różną wielkość. Oprócz słabej jakości druku i papieru banknoty nie miały jednakowej wielkości, gdyż w obrębie nawet tych samych nominałów są różnice w ich docięciu, mogące dochodzić od 1 do prawie 3 mm. Do ich pocięcia użyto gilotyny ręcznej, całkowicie nieprzystosowanej do cięcia większych arkuszy, na których je sporządzono. Dlatego mogły wystąpić pewne różnice wielkościowe. Okoliczności powyższe każą przypuszczać, że zostały pocięte bezpośrednio u wystawcy na miejscu.

Banknoty wodzisławskie już w drukarni zabezpieczono, różnicując je wielkością i poprzez zdobnicstwo, by uniknąć ewentualnych fałszerstw w obrębie zalegalizowanych nominałów, np. przeróbki 1 na 10 mk lub 2 na 20 mk. Wszystkie zostały wykonane prawie w jednej tonacji artystycznej. Są one dwujęzyczne, gdzie po prawej stronie jako pierwszy umieszczono napis w języku polskim: *Niniejszy bon 1 października 1921 ściągniętym i zapłaconym zostanie*, a po lewej stronie odpowiednik w języku niemieckim, pośrodku – MAGISTRAT, a u góry, po stronie polskiej napis - "Bon" i dalej kod kreskowy na wpisanie numeru banknotu, poniżej - Miasta Wodzisławia. Pod spodem wytłuszczeniem określono nominał cyfrowo i słownie.

Umieszczenie jako pierwszego napisu polskiego miało swoją wymowę i znaczenie symboliczne, gdyż wiązało się z rozporządzeniem Naczelnej Komendy Wojsk Powstańczych, która do 25 maja nakazywała usunięcia napisów niemieckich oraz wszystkich pamiątek związanych z Niemcami. Dopuszczano się co prawda funkcjonowania napisów dwujęzycznych, ale pierwsze miejsce miał zajmować napis w języku polskim. Dlatego procedura w czerwcowej emisji musiała być już w pełni przestrzegana i została tutaj zastosowana.

Ze względów oszczędnościowych pieniądz ten postanowiono zabezpieczyć

Ciąg dalszy na str. 36

WODZISŁAWSKI PIENIĄDZ ZASTĘPCZY- MONETY Z 1918 r.

WODZISŁAW ŚLĄSKI (Loslau)
Emitent : Stadt Loslau (Miasto Wodzisław)

5 fenigów



1



Aw. W otoku napis : **STADT LOSLAU/PFENNIG**, pośrodku cyfra 5, po bokach dwie sześcioramienne gwiazdki.
Rw. W otoku napis: **KRIEGSGELD 1918/PFENNIG**, po środku cyfra 5, po bokach dwie sześcioramienne gwiazdki.
 Żelazo, śred. 18,7 mm, waga 2,49 g, nakład 14 000 sztuk, obrzeże gładkie, wykonała firma L.CH w Norymberdze.

10 fenigów



2



Aw. W otoku napis : **STADT LOSLAU/PFENNIG**, pośrodku cyfra 10, po bokach dwie sześcioramienne gwiazdki.
Rw. W otoku napis: **KRIEGSGELD 1918/PFENNIG**, po środku cyfra 10, po bokach dwie sześcioramienne gwiazdki.
 Żelazo, śred. 20,1 -20,3 mm, waga 3 g, nakład 22 000 sztuk, obrzeże gładkie, wykonała firma L.CH w Norymberdze.

Znane zasadniczo dwie odmiany :

- a) liczba 10 bez noska jedyńki szerokości 7,5 mm
- b) liczba 10 bez noska jedyńki szerokości 8 mm

50 fenigów



3



Aw. W otoku napis : **STADT LOSLAU/PFENNIG**, pośrodku cyfra 50, po bokach dwie sześcioramienne gwiazdki.
Rw. W otoku napis: **KRIEGSGELD 1918/PFENNIG**, po środku cyfra 50 po bokach dwie sześcioramienne gwiazdki.
 Żelazo, śred. 23,9-24,0 mm, waga 5,1 g, nakład 22 000 sztuk, obrzeże ząbkowane, wykonała firma L.CH w Norymberdze.

Znane są zasadniczo dwie odmiany :

- a) na rewersie G w napisie PFENNIG u dołu kanciaste
- b) na rewersie G w napisie PFENNIG okrągłe

Ciąg dalszy ze str. 34

przed ewentualnym fałszerstwem we własnym zakresie, gdyż, jak obliczono, koszty związane z taką legalizacją były tańsze i pewniejsze².

Banknoty wodzisławskie zabezpieczono w trojaki sposób:

a) numeracją – wykonywaną najczęściej ołówkiem do kopiowania o barwie fioletowej lub piórem z wykorzystaniem czarnego atramentu.

b) pieczęcią miejską z wizerunkiem herbu miasta w tarczy, nad którą umieszczono koronę, a w otoku napis: DER MAGISTRAT DER STADT LOSLAU O/S. Jak wykazują badania, godło tej pieczęci powstało po reformie administracyjnej Prus, a jej najstarsze wyobrażenia znane są z lat 80. XIX w. Jest to pieczęć, o średnicy 31,5 mm. Na analizowanych banknotach odbijana była w tuszu czerwonym.

c) trzecim zabezpieczeniem banknotów były podpisy ówczesnego burmistrza miasta Jerzego Klockiewicza³ i dwóch członków Zarządu - Wilhelma Gańczarskiego⁴ i Pawła Nowaka⁵ (por. tablica, banknot 1mk). Do dziś znane są banknoty, które mogą mieć podpis jednej z wymienionych wyżej osób: Klockiewicz, Nowak lub Gańczarski, co świadczy o tym, że procedura dopuszczająca je w obieg nie była w pełni przestrzegana. Najprawdopodobniej ustalenia wyjściowe zakładały uwierzytelniania ich trzema podpisami, ale warunki panujące w mieście czyniły prawomocnymi banknoty z jednym podpisem. Czyste banknoty bez pieczęci i z samą pieczęcią, ale bez numeracji nie weszły najprawdopodobniej w obieg i zostały wydane tuż po zakończeniu ich ważności.

*

Niestety, do dzisiaj nie jest wyjaśniona sprawa nakładu wodziszawskiego pieniądza papierowego ze względu na brak bezpośrednich danych źródłach. Jedynymi przesłankami mogącymi w przybliżeniu dać szacunkowe dane na ten temat są najwyższe numery z serii poszczególnych nominałów, które trzeba zaokrąglić do pełnego 1000. Według tych zestawień nakłady przedstawiają się następująco: 1 mk – 3000, 2 mk – 4000, 5 mk – 2000 i 10 mk 2000 sztuk, co daje sumę 31 000. Dane te jednak mogą się zmienić w momencie odnalezienia banknotów o wyższych numerach serii.

O ile realizacja tego pieniądza wynikała z doraźnych niewątpliwie potrzeb to do tej pory anonimowym został wytwórca tej emisji. Ze względu na druk i jego jakoś

mogła to zrobić, praktycznie każda drukarnia. Badając cały kontekst sprawy i okoliczności, które towarzyszyły tej emisji, należy stwierdzić, że zlecającemu, jak wykazałem, zależało na niskich kosztach, szybkiej realizacji i wdrożeniu w obieg. Pewnikiem jest, że całej sprawie towarzyszył pośpiech widoczny np. na procedurach zabezpieczających, a zważywszy na całość kontekstu sytuacyjnego należy przypuszczać, iż dzieła tego dokonała nieznana jak dotąd drukarnia wodziszawska, której właścicielem był Arnold Geisler. Warto też zauważyć, że była to pierwsza i jedyna poświadczona źródłowo drukarnia działająca na terenie miasta. Realizowała ona zlecenia magistratu - "A. Geisners Stadtbuchdruckerei" i została założona dzięki przychylności władz miasta pod koniec 1912 r. Drukowane były tam wszystkie miejskie obwieszczenia, a dwa razy w tygodniu wychodzić miała gazeta wodziszawska „*Loslauer Zeitung*”⁶. Zapewne odnalezienie egzemplarzy tej gazety mogłoby rzucić nowe światło na problematykę wodziszawskiego pieniądza zastępczego, ale jeszcze wielu wątków nieznanymi nam dzisiaj, a dotyczących historii naszego miasta z początku XX w.

Pojawienie się pieniądza zastępczego w Wodziszawiu to być może epizod dziejowy, który odnosił się nie tylko do naszego miasta, ale był powszechnym zjawiskiem występującym na Śląsku i w innych krajach europejskich. Można bez obawy powiedzieć, że egzaltacja tego proceduru, jakim były emisje pieniądza zastępczego w dziejach, nie przybrała nigdy jeszcze takiej skali i z wielu względów jest ciekawym tematem w historii gospodarczej, ekonomicznej a także politycznej Śląska i Europy.

Sławomir Kulpa

Wybrana literatura

Barfeldt M. 1935 Das geprägte amtliche Notgeld der Provintz Schlesien 1917-1921, Wrocław.

Lesiuk W. 1971, Pieniądz zastępczy na Śląsku 1914-1924, Instytut Śląski w Opolu, wyd. drugie poprawione i uzupełnione. Wrocław.

Musiał A.

1987 Banknoty zastępcze na terenie działania wodziszawskiego oddziału PTA i N, /w:/Kwartalnik PTA i N KJZ, Grosz, nr 13, s.10-13.

1993 Pieniądz zastępczy Wodziszawia Śląskiego (Bony emisji 6 czerwca 1921 r.), /w:/ Pieniądz zastępczy na terenie działania oddziału PTN Wodziszaw Śląski. Wy-

stawa Numizmatyczna z okazji 25 lecia powstania oddziału PTN (maszynopis powielany).

1997 Wpływ emisji bonów zastępczych na wyniki plebiscytu i przebieg III Powstania Śląskiego /w:/ Przegląd Numizmatyczny, nr 2/17, s.7-10. Wyd. Stowarzyszenie Numizmatyków Profesjonalnych. Gdańsk.

Porwoł P. 2001 W 80 rocznicę powstań śląskich i plebiscytu na Ziemi wodziszawskiej. Zaplecze działań frontowych, VIII, Nowiny wodziszawskie nr 22.

Sikorski B. 1998, Śląskie monety zastępcze. Katalog, t.VIII, Piła.

Zychowicz Z. 1992, Krótko o historii Wodziszawia Śl., /w:/ Kwartalnik PTA i N KJZ, Grosz, nr 5, s. 10-16.

1) Dr Joseph Schneider – był burmistrzem miasta od 1913 r. Pod koniec 1918 r. został odwołany, a tymczasowe stanowisko objął Paul Neumann. W listopadzie 1919 r. burmistrzem został Jerzy Klockiewicz.

2) W zestawieniach pochodzących z innych miast koszt wyprodukowania jednego bonu wahał się od 1/2 do 1fg co w zestawieniu za 1000 sztuk dawało sumę od 5 do 10 mk, a opłata za numerację drukowaną wzrastała dodatkowo o 3 marki.

3) Jerzy (właściwie Hugon Georg) Klockiewicz - ur. w 1879 r. we Wronkach pod Poznaniem, kupiec, w 1904r. otworzył w Wodziszawiu firmę handlową. W 1905r. ożenił się z wodziszawianką Jadwigą Błażej. W sierpniu 1916 zasiadał w Radzie miejskiej, a od listopada 1919 do 1922 był burmistrzem miasta. Zmarł w Wodziszawiu w 1952r. w wieku 73 lat.

4) Wilhelm Gańczarski, ur. w 1848r. w Wodziszawiu, kupiec, zasiadał w radzie miejskiej w latach od 1914 do 1922 r. Zmarł w Wodziszawiu w 1925 r.

5) Paweł Nowak, ur. w Wodziszawiu - w latach (1919-1922) zasiadał w ówczesnym zarządzie miejskim. Był kupcem i komendantem straży pożarnej.

6) Z tego tytułu wspomniany drukarz miał dostawać na tę działalność 500 mk rocznie. Niestety, ani jeden egzemplarz tej gazety nie jest znany. Obecnie pierwsza znana wzmianka na ten temat pochodzi ze *Sprawozdania o zarządzie i o stanie gminy miasta Wodziszaw Górny Śląsk*, które wyszło w języku niemieckim pod koniec 1913 r. Działalność tej drukarni poświadczają również wydane pocztówki związane tematycznie z miastem. Pobyt Arnolda Geisnera udokumentowały źródła USC jeszcze w sierpniu 1921r., co by wskazywało, że zapewne był wykonawcą tego zlecenia.

WODZISŁAWSKI PAPIEROWY PIENIĄDZ ZASTĘPCZY Z 1921 r.



1 mk - wym. 58,5-61,0x103-104 mm



2 mk - wym. 67,0-69,0x10,0 mm



1 mk - wym. 8-8,2x109-11,0 mm

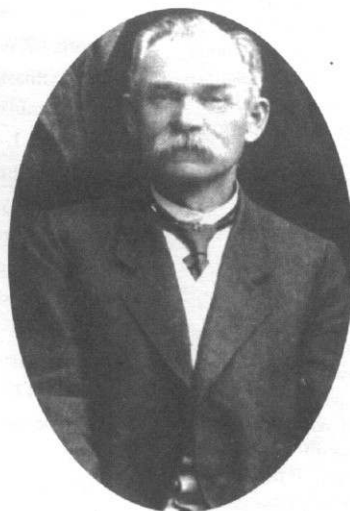
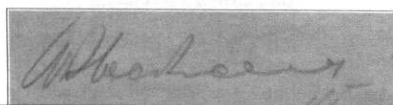


10 mk - wym. 8-8x12 mm

WŁADZE MIASTA WODZISŁAWIA, KTÓRE UWIERZYTELNIAŁY PIENIĄDZ I ICH PODPISY



Jerzy Klockiewicz (1879-1952),
burmistrz Wodzisławia (1919-1922)



Wilhelm Gańczarski (1848-1925),
członek zarządu miasta od 1913-1922



Paweł Nowak członek zarządu
miasta (1913-1922)

